

# حقوق بین الملل خصوصی یک

گردآورنده :

دکتر رضا بازرگان

## جامعه بین المللی و نظم بین المللی

- ▶ همانگونه که در حقوق داخلی نظم و قانون بسته به یکدیگرند و بدون قانون نظم و عدالت نمی‌توانند معنی بیابند در جامعه بین‌المللی نیز آنها به یکدیگر وابسته اند و اگر حقوق نباشد زور حاکم است.
- ▶ جامعه بین‌المللی ترکیبی می‌باشد از جامعه های همگی کشورها و رابطه های گوناگونی که میان آنها با هم در حال جریان است.

## تقسیم حقوق بین الملل

- ▶ روابط کشورها با یکدیگر بر دو نوع است :
- ▶ نخست روابط میان دولتها با یکدیگر .
- ▶ دوم رابطه میان اتباع کشورها با هم .

# شباهت های حقوق بین الملل خصوصی و عمومی

- ▶ هر دو به جامعه بین المللی مربوط می شوند.
- ▶ در شکل گرفتن قاعده های حقوق بین الملل خصوصی منابع حقوق بین الملل عمومی نیز مانند عهد نامه های سیاسی موثرند.
- ▶ حل اختلاف حقوق بین الملل خصوصی در صلاحیت مراجع قضایی بین المللی بر مبنای قواعد حقوق بین الملل عمومی به عمل می آید.

# تفاوت های حقوق بین الملل خصوصی و عمومی

▶ الف) از حیث وحدت یا کثرت و درجه شمول:

▶ حقوق بین الملل عمومی به لحاظ آنکه نسبت به عموم دولتها شمول دارد یکی بیش نیست. حقوق بین الملل خصوصی چون ناظر به روابط افراد و اشخاص حقوق خصوصی در جامعه بین المللی است و هر دولت این اختیار را دارد قاعده های آن را به طور جداگانه در قلمرو خود تنظیم کند می تواند متعدد و به تعداد کشورها باشد.

# تفاوت های حقوق بین الملل خصوصی و عمومی

▶ (ب) از حیث اشخاص دارنده حق:

▶ در حقوق بین الملل عمومی اشخاص دولتها هستند ولی در حقوق بین الملل خصوصی اشخاص افراد کشورها هستند.

▶ (ج) از حیث ضمانت اجرا:

▶ در جامعه بین المللی نیروی قاهر های برتر از دولتها نیست تا حسن اجرای قاعده های حقوق بین الملل عمومی را در قبال تخلف احتمالی دولت یا دولت ها از آن قاعده ها ضمانت کند از این رو ضمانت اجرای آنها غیرمستقیم و ناکامل و بسته به عکس العمل های جمعی دولتهای دیگر مانند تحریم روابط اقتصادی با دولت نقص کننده می باشد.

▶ (د) از حیث مرجع صالح برای رسیدگی:

▶ در حقوق بین الملل عمومی دیوان بین المللی دادگستری صالح است ولی در حقوق بین الملل خصوصی مراجع قضایی داخلی صالح هستند.

# تفاوت های حقوق بین الملل خصوصی و داخلی

▶ تفاوت در هدفها

▶ تفاوت در شیوه های بیان حکم در قانون

▶ متفاوت بودن دعاوی حقوق بین الملل خصوصی از دعاوی حقوق داخلی بر

اثر وجود عناصر خارجی

▶ تفاوت از حیث اجرای حکم یا سند لازم الاجرا

## شباهت های حقوق بین الملل خصوصی و داخلی

▶ تنظیم قاعده های هر دو به یک روش و همانند یکدیگر است و در هر کشور توسط قانونگذاری همان کشور صورت می گیرد، حل و فصل دعاوی راجع به حقوق بین الملل خصوصی مانند حقوق داخلی است و همچنین برجسته ترین منبع هر دو قانون است.



# موضوعات حقوق بين الملل خصوصى

- ▶ تعارض قوانين
- ▶ تعارض صلاحيت ها
- ▶ وضعيت بيگانگان
- ▶ اقامتگاه
- ▶ تابعيت

# منابع حقوق بین الملل خصوصی

## ▶ منابع داخلی حقوق بین الملل خصوصی

▶ در نظام های حقوقی که پایه آنها بر حقوق استوار است، مانند نظام حقوقی ایران به اقتضای آن که عمده ترین منابع حقوقی را قانون تشکیل می دهد نقش اساسی در تنظیم راه حل های مسائل حقوق بین الملل خصوصی بر عهده خود قانون گذار می باشد و پس از آن رویه قضایی است.

▶ در نظام حقوقی عرفی ترتیب فوق برعکس است.

▶ نخستین قانونی که طبق آن در ایران گام هایی برای تنظیم قاعده های حقوق بین الملل خصوصی برداشته شده جلد اول قانون مدنی مصوب ۱۸ اردیبهشت ماه سال ۱۳۰۷ شمسی است که تصویب آن با سپری شدن مهلت القای کاپیتولاسیون همزمان بوده است.

# منابع حقوق بین الملل خصوصی

▶ منابع بین المللی حقوق بین الملل خصوصی

▶ عهدنامه های حقوق بین الملل خصوصی

▶ عهدنامه های دو جانبه : این عهدنامه ها سابقه تاریخی طولانی شکلی ساده دارند و مقررات آن ها نسبی است.

▶ عهدنامه های چندجانبه : شکل گیری این عهدنامه ها مشکل است زیرا موافقت چند کشور نسبت به امری لازم است و مقررات آن ها نسبی است.

## تابعیت

- ▶ متمایز بودن تابعیت از ملیت.
- ▶ اصطلاح تابعیت دارای ارزش حقوقی و سیاسی است رابطه فرد با دولت در مفهوم سیاسی.
- ▶ ملیت دارای ارزش جامعه شناسی است تعلق فرد به دولت در مفهوم جامعه شناسی.

## عناصر رابطه تابعیت

- ▶ طرفین رابطه تابعیت: طرفین تبعه و دولت هستند.
- ▶ تابعیت برای برخی از انواع اشیا متحرک مانند کشتی ها و هواپیماها نیز ممکن است.
- ▶ دولتی می تواند دهنده تابعیت باشد که بر آن تعریف دولت بدان گونه که در حقوق بین الملل عمومی از آن تعریف می گردد صادق باشد و خود در جامعه بین المللی به عنوان دولت شناخته شده باشد.
- ▶ در کشورهای مرکب از ایالت های خودمختار مانند سوئیس تابعیت افراد نسبت به دولت مرکزی سنجیده می شود.
- ▶ اثبات وجود رابطه تابعیت میان فرد و دولت معین برپایه قانونگذاری همان دولت است.
- ▶ معادل تابعیت اشخاص حقیقی برای اشخاص حقوقی نیز به لحاظ آنکه آنها را دارند حقی تلقی می کنند تابعیت شناخته شده است ولی تعریف این تابعیت نمی تواند با تابعیت اشخاص حقیقی یکسان باشد.

## منابع بین المللی تابعیت

➤ ۱. اصل بین المللی آزادی دولت ها در قانون گذاری برای تعیین اتباع خود

➤ ۲. اصول بین المللی راهنما:

➤ هر کس باید دارای تابعیت باشد: نفی بی تابعیتی (آپاترید)

➤ به گفته پل لاگارد بی تابعیتی نتیجه خصلت منحصرأ ملی قانونگذاری درباره تابعیت است و در عمل نتیجه عوامل گوناگون است مانند درخواست ترک تابعیت و موافقت دولت با آن و عدم توفیق در تحصیل تابعیت جدید.

➤ نداشتن بیش از یک تابعیت نفی دو تابعیتی:

➤ چنین اتباعی نمی توانند از حمایت سیاسی دولت های متبوع خود در برابر یکدیگر بهره مند شوند عامل اصلی این که کسی دارنده وصف تابعیتش از یک دولت می گردد نبودن قاعده های الزام آور بین المللی در تقسیم درست و اشخاص میان دولت ها و محول شدن آن به قانون گذاری های داخلی است.

## انواع طرق دستیابی به تابعیت

- ▶ **قهری:** مانند تولد شخص در کشوری جداگانه از کشور متبوع پدر و مادر.
- ▶ **ارادی:** مثلاً کسی با حفظ تابعیت پیشین خود تابعیت کشور دیگر را به دست آورد.

## حق تغییر تابعیت

▶ طبق اعلامیه حقوق بشر:

▶ نخست) هر کس حق دارد تابعیتی داشته باشد.

▶ دوم) کسی را نمیتوان خودسرانه از تابعیتش یا حق تغییر تابعیت محروم کرد.



## معیارهای تعیین تابعیت های اصلی

- ▶ **خون:** این معیار دارای قدمت بیشتری است مثل کشور فرانسه.
- ▶ **خاک:** این معیار هنگامی توانست ارزش یابد که در مفهوم دولت دگرگونیهای پدید آمد و ارزش سرزمین در تشکیل آن آشکار گردید مثل کشور آمریکا.
- ▶ قاعده های مبتنی بر معیار خاک می تواند در پیشگیری از بی تابعیتی کسانی که پدر و مادر آنها نامعلوم یا بدون تابعیت اند موثر باشد.
- ▶ معیار خون از این جهت موثر است که می تواند تابعیت و ملیت اتباع را بیشتر بر هم انطباق بخشد.

## ارتباط قاعده های تابعیت با رشته های گوناگون حقوق

▶ قاعده های تابعیت را از حیث آنکه تعیین کننده رابطه فرد با دولت اند باید از زمره قاعده های حقوق عمومی به شمار آورد و از حیث آن که بر اثر آن ها اتباع از بیگانگان متمایز می گردد و در تعیین حقوق این دو دسته در برابر یکدیگر موثرند باید آنها را از جمله قاعده های مربوط به حقوق خصوصی به شمار آورد و در نتیجه در قواعد تابعیت اوصاف حقوق عمومی و حقوق خصوصی جمع است.

# قاعده های کنونی تابعیت ایران

▶ ۱- تابعیت های اصلی ایران

▶ انواع تابعیت های اصلی ایران:

▶ الف) تابعیت کسی که پدر او ایرانی است طبق بند ۲ ماده ۹۷۶ قانون مدنی کسانی که پدر آنها ایرانی است اعم از اینکه در ایران یا در خارجه متولد شده باشند تبعه ایران محسوب می گردند.



▶ انواع تابعیت کسانی که در ایران تولد یافته اند:

▶ ۱. کسانی که از پدر و مادر نامعلوم یا پدر و مادر بدون تابعیت در ایران متولد شده اند این گروه طبق قاعده تابعیت ناشی از سیستم خاک تبعه ایران محسوب می شوند.

▶ ۲. کسانی که از پدر و مادر بیگانه که یکی از آنها به نوبه خود در ایران تولد یافته است متولد شده اند این گروه نیز تبعه ایران مسدود می شوند این تابعیت نیز از تابعیت های اصلی ایران به شمار می آید و با تولد شخص آغاز می گردد.

▶ ۳. تابعیت ناشی از تولد در ایران به شرط اقامت لاقل یک سال دیگر پس از رسیدن به سن ۱۸ سالگی.

## قاعده های کنونی تابعیت ایران

- ▶ (ب) برای کسانی که در ایران متولد شدند و پدر آنها تابعیت خارجی دارد دو حالت پیش می آید:
  - ▶ ۱. پس از رسیدن به سن ۱۸ سال تمام از میان دو تابعیت ایرانی و خارجی خود تابعیت منطبق با تابعیت خارجی پدر را برگزینند نتیجه اعمال این اختیار نفی تابعیت ایرانی آنها خواهد بود.
  - ▶ ۲. اگر ظرف مهلت مقرر از این اختیار استفاده نکنند تابعیت ایرانی آنها بدون نیاز به اقدامی دیگر تثبیت شده محسوب می گردد.
- ▶ (ج) کلیه ساکنان ایران به استثنای اشخاصی که تابعیت خارجی آنها مسلم باشد اتباع ایران محسوب می گردند.

# تابعیت های اکتسابی ایران

۲. تابعیت های اکتسابی ایران

الف) تحصیل تابعیت ایران:

تحصیل تابعیت از سوی بیگانه با اقدام خود او یعنی درخواست وی آغاز و با موافقت دولت و صدور سند تابعیت به نام او انجام می پذیرد

- شرایط تحصیل تابعیت ایران

داشتهن ۱۸ سال تمام یا بیشتر.

داشتهن سکونت در ایران به مدت پنج سال تمام از متوالی یا متناوب.

فراری نبودن از خدمت نظام در کشور متبوع پیشین.

نداشتن محکومیت کیفری به ارتکاب جرم حیا جنایت غیر سیاسی در هیچ کشوری.

## معاف شدگان از شرط سکونت

- ▶ کسانی که برای خدمت به دولت ایران در خارج اقامت داشته باشند مدت این اقامت در حکم اقامت آنها در ایران تلقی می گردد.
- ▶ مردان بیگانه که دارای همسر ایرانی باشند به شرط داشتن فرزند از یکدیگر.
- ▶ کسانی که دارای مقامات عالی علمی یا متخصص در امور عام المنفعه می باشند.

## کسب تابعیت ایران بر اثر ازدواج

▶ طبق ماده ۹۷۶ قانون مدنی هر زن تبعه خارجی که شوهر ایرانی اختیار کند تبعه ایران محسوب می شود.

▶ زنی که بر اثر ازدواج با مرد ایرانی دارای تابعیت ایران شده است پس از جدا شدن از شوهر یا درگذشت شوهر می تواند با دادن اطلاعات به وزارت امور خارجه ایران به تابعیت اول خود رجوع کند اقدام برای بازگشت به آن تابعیت اگر به لحاظ جدا شدن از شوهر باشد از هنگام تحقق طلاق و اگر به لحاظ درگذشت شوهر باشد و از او فرزند کمتر از ۱۸ سال تمام نداشته باشد پس از آن رخ داد میسر است و اگر چنین فرزندی در میان باشد مادامی که آن فرزند ۲۸ سالگی تمام نرسیده است این بازگشت امکان پذیر نیست.

## کسب تابعیت ایران بر اثر ازدواج

► **نکته:** وجود چنین زنی به تابعیت نخستین خود به منزله از دست دادن تابعیت ایران است به همین جهت در حقوق او نسبت به اموال غیرمنقول واقع در ایران خواهان اموال را خود به دست آورده باشد و یا از طریق ارث به او رسیده باشد تغییراتی حادث می گردد به این ترتیب که او تنها می تواند در حدودی که برای اتباع خارجه در ایران مجاز شناخته شده از حقوق نسبت به اینگونه اموال بهره مند باقی بماند و مکلف است مازاد بر آن را ظرف یک سال از تاریخ خروج از تابعیت ایران یا دارا شدن ملک در مورد ارث به نحوی از انحا به اتباع ایران منتقل کند وگرنه ملک با نظارت دادستان به فروش می رسد و بهای آن پس از کسر هزینه های به او داده می شود.



# جهت از دست دادن تابعیت ایران

- ۱ ▶ ترک تابعیت ایران
- ۲ ▶ از دست دادن تابعیت ایران بر اثر ازدواج با مرد بیگانه
- ۳ ▶ سلب تابعیت ایران

## بازگشت به تابعیت

- ▶ ۱. کسانی که به طور ارادی تابعیت ایران را ترک کردند اگر دوباره درخواست تابعیت ایران را به نمایندگی دولت ایران تابعیت آنها را صلاح بداند تبعه ایران محسوب می شوند.
- ▶ ۲. بازگشت زن به تابعیت ایران در تحلیل تابعیت بیگانه بر اثر ازدواج با او:
- ▶ بعد از وفات شوهر یا جدایی زن از شوهر بیگانه به صرف تقدیم درخواست به وزارت امور خارجه به انضمام ورقه فوت شوهر و یا سند جدایی زن از شوهر تابعیت اصلیه زن با جمع حقوق و امتیازات راجع به آن به او تعلق خواهد گرفت.

# دلایل تابعیت

- ▶ مراد از دلیل در تابعیت آن است که به استناد آن بتوان مدلل ساخت که آیا وسایل تابعیت کشوری معین درباره شخصی که تابعیت عموم طرح می باشد صادق است یا نه؟
- ▶ **دلایل تابعیت را می توان بر سه گونه دانست:**
- ▶ **۱. دلایل تابعیت ایرانی شخص:**
- ▶ عمده ترین دلایل تابعیت ایران اسلامی می باشد که از سوی خود و دولت یعنی یک طرف رابطه تابعیت با حکم قانون با رعایت تشریفات تنظیم می کردند .
- ▶ یک اسنادی که از سوی وزارت امور خارجه تنظیم می گردد .
- ▶ دوم اسنادی که از سوی ثبت احوال تنظیم می گردد.

## دلایل تابعیت

### ۲. دلایل بیگانه بودن شخص نسبت به ایران:

بیگانه بودن شخص نسبت به ایران به معنای آن است که هیچکدام از انواع تابعیت های ایران را نتوان به او نسبت داد چنین شخصی می تواند شخصی باشد که در گذشته از اتباع ایران بوده و با از دست دادن تابعیت اینک دیگر جزء اتباع ایران به شمار نمی آید و یا آن که وسعت تابعیت ایران هیچگاه درباره او مصداق نداشته است.

### ۳. دلایلی که نشان دهنده داشتن تابعیت کشور بیگانه اند:

طبق بند ۱ ماده ۹۷۶ قانون مدنی تبعیت خارجی کسانی که مدارک تابعیت آنها مورد اعتراض دولت ایران نباشد

منظور از مدارک در این بند مدارکی می باشد که از سوی دولت مطبوع کسی که نسبت به ایران بیگانه می باشد صدور یافته و در آنها وجود رابطه تابعیت میان او و آن دولت معلوم گردیده است مثل گذرنامه که در همه کشورها دارای شکل کم و بیش یکسان است.

# دعاوی تابعیت

## ۱. انواع دعاوی تابعیت:

- ▶ دارنده تابعیت ممکن است یا به عنوان خواهان یا به عنوان خوانده به یکی از دو صورت:
- ▶ شخص با دولت: مثلا شخص مدعی وجود رابطه تابعیت میان خود و دولت باشد و دولت منکر آن باشد.
- ▶ شخص با فردی دیگر: مانند آن که در دعاوی خانوادگی میان زن و شوهر که قانون کشور متبوع شوهر بر آن حاکم باشد مردم مدعی تابعیت ایران گردد و زن منکران گردد در این حالت منشا اختلاف درباره تابعیت حقوق خصوصی است با آنکه خود آن به حقوق مدنی مربوط می باشد.

# مراجع صالح برای رسیدگی

## ۲. مراجع صالح برای رسیدگی به دعاوی راجع به تابعیت

در مقام تصویر صحت اطلاعات راجع به واقعی ولادت کسی در تابعیت هرگاه تردید رخ دهد و مدارکی برای احراز تابعیت وی تسلیم نشود شورای تامین شهرستان مرجع رسیدگی است.

در مورد ابطال شناسنامه های ایرانی کسانی که بیگانه می باشند و از شناسنامه ایرانی استفاده می کنند هیئت های حل اختلاف به عنوان مرجع صالح در نظر گرفته شده اند.

دیگر دعاوی راجع به تابعیت در صلاحیت دادگاه های عمومی حقوقی است.

## ۳. مرجع صالح برای رسیدگی به دعاوی طاری تابعیت:

اگر اختلاف تابعیت به جای آن که میان طرفین رابطه تابعیت یعنی دولت و فرد باشد میان دارنده تابعیت و فردی دیگر رخ دهد و دعاوی طاری تابعیت شمرده می شود.

درباره این گونه دعاوی نیز مرجع صالح همان دادگاه های عمومی می باشد.

# اعتبار قضیه محکوم بها درباره احکام دادگاه ها در خصوص تابعیت

- ▶ الف. احکام دادگاه ها درباره تابعیت ایران دارای ارزش مطلق است.
- ▶ ب. احکام دادگاه ها درباره تابعیت خارجی دارای وضعیت دیگر است همانگونه که حکم دادگاه های خارجی درباره تابعیت ایران نمی تواند علیه دولت ایران قابل استناد باشد احکام دادگاه های ایران نیز درباره تابعیت خارجی نمی تواند علیه دولتی که تابعیت شخص نسبت به او مطرح است قابل استناد تلقی گردد.

## اقامتگاه

▶ اقامتگاه به معنای جایگاه حقوقی شخص در یک کشور و همچنین از مفاهیم حقوقی مشترک در حقوق داخلی و حقوق بین المللی است.

### ▶ اصول مشترک در اقامتگاه و تابعیت

▶ ضرورت بهره مند بودن هر کس از یک اقامتگاه مانند تابعیت.

▶ جایز نبودن داشتن بیش از یک اقامتگاه و تابعیت.

▶ قابل تغییر بودن اقامتگاه و تابعیت.



# تعریف اقامتگاه

## ▶ تعریف اقامتگاه

▶ طبق ماده ۱۰۰۲ قانون مدنی اقامتگاه هر شخص عبارت از محلی است که شخص در آنجا سکونت داشته و مرکز مهم امور او نیز در آنجا باشد اگر محل سکونت شخص غیر از مرکز مهم امور باشد مرکز امور اقامتگاه محسوب می شود.

## ▶ عنصر مادی اقامتگاه و رابطه آن با مسکن

▶ در تعریف قانون مدنی ایران از عنصر مادی اقامتگاه به روشنی نام برده شده و آن مسکن شخص است به شرط آنکه مرکز مهم کارهای او نیز در همان جا باشد و اگر این دو جا از یکدیگر جدا باشند مرکز کارهای او تشکیل دهنده این عنصر تلقی می شود.

▶ از تفاوت های مسکن و اقامت گاه آن است که مسکن می تواند متعدد باشد حال آنکه اقامتگاه بنا بر قاعده نباید بیش از یک جا باشد.

# انواع اقامتگاه ها

## ۱. اقامتگاه های ارادی

۱. **اقامتگاه اختیاری:** این نوع اقامتگاه مفهوم واقعی اقامتگاه را تشکیل می دهد و دارنده آن در ایجاد و استقرار آن در یک محل و تغییر آن از آن محل به محل دیگر دارای آزادی عمل می باشد از پیچیدگی های این نوع اقامتگاه برتر شمرده شدن مرکز مهم کارهای شخص در مسکن او می باشد .

۲. **اقامتگاه قراردادی:** اقامتگاه قراردادی را باید اقامتگاه خاص یعنی اقامتگاه راجع به قراردادی معین تلقی کرد اقامتگاه قراردادی ممکن است ضمن معامله و یا در قرارداد ای جداگانه تعیین شده باشد و تعیین این اقامتگاه ممکن است برای اجرای تعهد های حاصل از معامله و یا برای ابلاغ اوراق دعوا و ابلاغ و احضار باشد.

## انواع اقامتگاه ها

### ۲. اقامتگاه قانونی یا تبعی

در این گونه اقامتگاهها بر خلاف اقامتگاه های ارادی دارنده آن در ایجاد آنها نقشی ندارد.

اقامتگاه صغیر و محجور

اقامتگاه زن شوهردار

اقامتگاه کسانی که نزد دیگری کار یا خدمت می کنند

اقامتگاه ماموران دولت

### ۳. اقامتگاه اصلی در حقوق ایران

در قانون مدنی ایران از اقامتگاه اصلی نامی برده نشده است و از نظر دکتر محمدنصیری هر فردی به محض تولد بایستی دارای اقامتگاه معینی باشد یعنی همانطور که شخص در آغاز زندگی تابعیت کشور معینی را دارد همانطور باید در موقع تولد به یک محل معین تعلق داشته باشد.

## منع داشتن بیش از یک اقامتگاه و شرایط آن در حقوق ایران

- ▶ طبق ماده ۱۰۰۳ قانون مدنی هیچ کس نمی تواند بیش از یک اقامتگاه داشته باشد.
- ▶ شرایط تغییر اقامتگاه به موجب ماده ۱۰۰۴ قانون مدنی تغییر اقامتگاه به وسیله سکونت حقیقی در محل دیگر به عمل می آید مشروط بر این که مرکز مهم امور او نیز به همان محل انتقال یافته باشد.

# اقامتگاه اشخاص حقوقی

▶ طبق قسمت اخیر ماده ۱۰۰۲ قانون مدنی اقامتگاه اشخاص حقوقی مرکز عملیات آنهاست و همچنین طبق ماده ۵۹۰ قانون تجارت اقامتگاه شخص حقوقی محلی است که اداره شخص حقوقی در آن جاست.

▶ رابطه تابعیت شخص حقوقی با اقامتگاه او: می‌توانند به یکدیگر وابسته باشند و اقامت‌گاه آنها تعیین کننده تابعیت آنها باشد و همچنین طبق ماده ۵۹۱ قانون تجارت اشخاص حقوقی تابعیت مملکتی را دارند که اقامتگاه آنها در آن مملکت است.

## ▶ انواع اقامتگاه های شخص حقوقی

▶ اقامتگاه معمولی

▶ اقامتگاه قراردادی

# وضعیت بیگانگان

▶ در دوران کنونی قوه قانونگذاری هر کشور گذشته از وضع قاعده های حاکم بر روابط حقوق اتباع آن کشور با یکدیگر و با دولت تنظیم قاعده های حاکم بر روابط با اتباع بیگانه را نیز در قلمرو خود از یک جهت حق و از جهت دیگر تکلیف خود می‌شمارند.

## ▶ منابع داخلی و بین المللی حقوق بیگانگان در ایران

▶ همزمان با پدید آمدن نظام قانونگذاری در ایران در دورانی که هنوز اسلوب کاپیتولاسیون برچیده نشده بود مبانی اسلوب کنونی وضعیت بیگانگان در ایران ریخته شد.

## شرط رفتار متقابل

▶ این شرط خواه در عهد نامه و یا در قانون راجع به حقوق اتباع بیگانه قید شده باشد به معنای آن است که برخوردار بودن بیگانه از حقوق در زمینه معین در قلمرو یک دولت بسته به آن است که در قلمرو دولت متبوع وی نیز برای اتباع آن دولت همان حقوق شناخته شده باشد.

▶ در صورت وجود شرط متقابل برای آنکه برخوردار بودن بیگانه از حقوق معین در ایران تحقق یابد لازم است افزون بر ملاحظه آن حقوق در عهدنامه یا در قانون این موضوع نیز مرتکب شود که در کشور متبوع وی نیز همان حقوق درباره اتباع ایران در نظر گرفته می شود.

## شرط دولت کامله الوداد

▶ هر دولت مایل است از با او در قلمرو دولت دیگر از حقوق کافی خواسته در زمینه تجارت برخوردار باشد تا بتواند با دیگر بازرگانان بیگانه در آن سرزمین رقابت کنند از این رو هنگامی که دولتی می بیند دولتی دیگر در سرزمین خود برای اتباع دولت های ثالث حقوقی بیش از حقوق اتباع و شناخته یا ممکن است بشناسد و در روابط خود را با آن دولت حسن احساس می کند برای آنکه اتباع خود را نیز از آن حقوق بهره مند سازد در عهدنامه های خود با آن دولت این شرط را قائل می گردد که اگر آن دولت در عهدنامه های خود با دولت های دیگر برای اتباع آن دولت ها حقوقی بیش از حقوق دیگر بیگانگان در سرزمین خود شناخته باشد یا در آینده بشناسد آن حقوق باید با این دولت نیز تعلق گیرد.

▶ وضعیت اشخاص حقیقی بیگانه در حقوق ایران: روابط حقوقی اشخاص بیگانه در ایران دارای صور گوناگون و در سطح مختلف است برجسته ترین این روابط را روابط آنان با دولت تشکیل می دهد.



## مقررات اداری درباره ورود و اقامت و کار اتباع بیگانه در ایران

- ▶ شرایط ورود اتباع بیگانه به ایران در قانون ورود و اقامت اتباع خارجه در ایران مصوب ۱۳۱۰ و اصلاحات بعدی آن تعیین شده است.
- ▶ در دوران کنونی که هدف دولت ها تسهیل رفت و آمد های بین المللی و تامین شرایط لازم برای حفظ و گسترش این گونه رفت و آمدها است هر دولت در کشورهای دیگر مامورانی را می شمارد که به نمایندگی از دولت متبوع خود اجازه ورود به قلمرو آن دولت را برای درخواست کنندگان آن صادر کنند.
- ▶ اجازه ورود به ایران که به آن روادید گفته می شود بر روی گذرنامه یا پاسپورت یا اوراق شهادتنامه های هویت که از سوی دولت متبوع درخواست کننده روادید صدور یافته ثبت می گردد.
- ▶ گذرنامه سند از بین المللی که در آن دولت یعنی دولت متبوع شخص و دولت حاکم بر سرزمینی که مقصد مسافرت عمومی باشد در باره جمع بودن شرایط لازم برای مسافرت وی توافق به عمل می آورند.

## دادن روادید بسته به احراز به چند شرط است:

- ▶ ایرانی نبودن درخواست کننده روادید
- ▶ نبودن تردید در درستی مدارک و اوراق ارائه شده از سوی درخواست کننده
- ▶ نداشتن سابقه محکومیت کیفری در ایران یا هر کشور دیگر
- ▶ مغایر نبودن حضور شخص در ایران با امنیت کشور یا نظم عمومی یا مصالح کشور
- ▶ نداشتن سابقه اخراج از ایران
- ▶ مضر نبودن حضور وی در ایران برای بهداشت همگانی و عفت عمومی

► **نکته:** درباره بیگانگانی که به لحاظ نداشتن تابعیت یا به جهاتی دیگر مانند پناهندگی بدون گذرنامه می‌باشند قانونگذار اجازه داده است از سوی نیروی انتظامی با موافقت وزارت اطلاعات و تایید وزارت امور خارجه بر گذر بیگانگان صدور یابد مدت اعتبار این برگ برای مراجعه به ایران از تاریخ صدور یک سال است و دارنده آن برای هر بار خروج از کشور باید تحصیل اجازه نماید.

► با توجه به قانون ورود و اقامت اتباع بیگانه ماموران ایران در دادن روادید ورود به ایران از آزادی عمل برخوردارند و این بسته به حسن تشخیص خود آنهاست.

► صدور روادید عبور از ایران در رابطه با افرادی موکول به اجازه وزارت امور خارجه است:

► افراد بدون تابعیت یا دارای برگ گذر خارجی

► اتباع دولت های تعیین شده از سوی وزارت امور خارجه

► **نکته:** مدت این روادید ۱۵ روز میباشد و مدت آن در صورت اقتضا قابل تمدید است.

## ▶ **روادید خروج بیگانگان از کشور و یا روادید رفت و آمد:**

▶ خروج بیگانگان از کشور بسته به صدور اجازه از سوی ماموران نیروی انتظامی محل اقامت موقت یا دائم آنهاست. هرگاه مدت توقف بیگانه در ایران از ۹۰ روز متجاوز نباشد نیاز به صدور روادید خروج برای او نیست و تکمیل و تسلیم اعلامیه خروجی به ماموران گمرک در مرز خروجی از سوی او کافی است.

## ▶ **پروانه اقامت موقت بیگانه در ایران :**

▶ بیگانه‌ای که دارای روادید به ایران می باشد با آنکه افزون بر حق ورود به ایران حق دارد ۹۰ روز در ایران اقامت کند مکلف است پس از ورود به ایران ظرف ۸ روز مدارک خود را تکمیل و خود یا نماینده وی برای تسهیل پروانه اقامت موقت در ایران به نیروی انتظامی محل مراجعه کنند .

## ▶ پروانه اقامت دائم بیگانه در ایران:

▶ چنانچه بیگانه در ایران اقامتگاه قانونی یعنی اقامتگاهی که در قانون ایران از آن تعریف کرده است اختیار کند اقامت وی در ایران اقامت دائم به شمار می آید درخواست کننده اقامت دائم باید دارای سن بیش از ۱۸ سال تمام باشد و همچنین مدت اقامت در ایران برای صدور پروانه دائم برای بیگانگان ۵ سال است و پروانه اقامت دائم هر سه سال باید تجدید شود

## ▶ پروانه کار بیگانگان:

▶ مقررات مربوط به کار بیگانگان در ایران در قانون جدید کار مصوب ۱۳۶۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام پیش‌بینی شده است به موجب این قانون اشتغال هر بیگانه در کار در ایران منوط به دریافت پروانه کار از وزارت کار و امور اجتماعی از سوی است مگر آنکه قانون او را از دریافت پروانه معاف کرده باشد.

# بیگانگان معاف شده از دریافت پروانه عبارتند از:

- ▶ ماموران خدمات دیپلماتیک و کنسولی با تایید وزارت امور خارجه.
- ▶ کارکنان و کارشناسان سازمان ملل متحد و سازمانهای وابسته به آن با تایید وزارت امور خارجه.
- ▶ خبرنگاران خبرگزاری ها و مطبوعات خارجی به شرط معامله متقابل و تایید وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

## پروانه کار بیگانگان از حیث مدت بر دو گونه است:

- ▶ پروانه کار به مدت حداکثر یکسال که قابل تمدید و تجدید است.
- ▶ پروانه کار موقت که مدت آن حداکثر سه ماه می باشد و به طور استثنایی و در صورتی که مصلحت صنایع کشور ایجاد کند به پیشنهاد وزیر مربوطه صدور می یابد.
- ▶ **نکته:** بیگانه مکلف است هنگامی که رابطه استخدامی او با کارفرما قطع می شود ظرف مدت ۱۵ روز پروانه کار خود را در برابر اخذ رسید به وزارت کار و امور اجتماعی تسلیم کند.

# بیگانگانی که از شمول قانون ورود و اقامت اتباع خارجه در ایران خارج می باشند

- ▶ دارندگان مصونیت سیاسی.
- ▶ ماموران کنسولی دولت های بیگانه و افراد خانواده آنها.
- ▶ کسانی که از سوی دولت متبوع خود با موافقت دولت ایران برای ایفای ماموریت های معینی به ایران می آید.



# وضعیت اشخاص حقیقی بیگانه از حقوق خصوصی و حقوق عملی در ایران

- ▶ در رابطه با بیگانگان حق تمتع آنان از حقوق خصوصی در ایران از و حق تمتع از حقوق عمومی استثنا است.
- ▶ بیگانگان از حق عینی نسبت به اموال غیرمنقول در ایران محروم هستند ولی مجاز به تملک اراضی برای محل سکونت یا کسب یا صنعت هستند این محدودیتها شامل تملک اموال غیر منقول نیست بلکه شامل هرگونه حقوق عینی دیگر که ممکن است منتهی به تملک آنها گردد مانند حق رهن می گردد.
- ▶ بیگانگان در ایران از همه حقوق راجع به احوال شخصیه برخوردارند مگر آنچه در قانون کشور متبوع آنان پذیرفته نشده است.
- ▶ بیگانگان از استخدام شدن به امور دولتی محروم هستند مگر با اجازه قانونگذار و همچنین بیگانگان می تواند اشتغال به کارهای عمومی داشته باشند.
- ▶ از حیث تکلیف پرداخت مالیات بر درآمد تفاوت میان اتباع داخل و بیگانه نیست.
- ▶ در حقوق ایران بیگانگان نیز مانند اتباع ایران حق ترافع نزد مراجع قضایی ایران را برابر قواعد حاکم بر صلاحیت دادگاهها در ایران دارا می باشد.

# وضعیت اشخاص حقوقی بیگانه در ایران

➤ ۱- انواع اشخاص حقوقی:

➤ موسسات و تشکیلات دولتی.

➤ شرکت های تجاری.

➤ تشکیلات و موسسات غیر تجاری.

➤ ۲- در حقوق ایران ضابطه تعیین تابعیت اشخاص حقوقی معیار قرار دادن مرکز عملیات آنهاست.

➤ ۳- تابعیت شخص حقوقی عمومی غیر قابل تغییر است .

➤ ۴- اشخاص حقوقی حقوق خصوصی بیگانه برای فعالیت در ایران حتما باید در ایران ثبت شوند.

موفق باشید